

ЗАМАН

Газета издаётся на балкарском языке с 1924 года

Интернет-версия: gazeta.zamankbr.ru

КЪАБАРТЫ-МАЛКЪАР РЕСПУБЛИКАНЫ
ПАРЛАМЕНТИНИ ЭМ ПРАВИТЕЛЬСТВОСУНУ ГАЗЕТИ

ВРЕМЯ

ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА
КАБАРДИНО-БАЛКАРСКОЙ РЕСПУБЛИКИ

Хурметлеу

Казбек Коков Владимир Путинни юбилейи бла алгышлагъанды

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Россей Федерацияны Президенти, кыралны Баш главнокомандующиси В.В. Путинни юбилейи бла алгышлагъанды.

«Владимир Владимирович Ата журтха кертчилликни, анга жаны-кяны бла күүлукъ этиуню юлгюсюдо. Кыралыбызны инсанлары аны чынтты патриотха эмда битеу миллетни лидерине бошдан санамайдыла. Ол Россейни кючюн эмда деменгиллигин ёсдюрюню, аны кёп миллетли халкыны кюркьуусулугъун жалчытыуну, жашауну кёлаилы эмда монг этиуню баш борчуна санайды.

Кесини туугъан кюнине бизни Президентибиз кючлю саулугъу эмда кя-

рыуу бла тубейди, эсли политик, айтхылы кырал күүлукъчу эмда битеу дуняда да шёндюгю заманны оюмлу башчысы болгъанлай къалады.

Быллай кюн мен Къабарты-Малкъарны жамауатыны атындан, кесим энчи да Владимир Владимировични туугъан кюню бла алгышлайма, анга жюрегими теренинден кийик саулукъ, тауусулмазлыкъ кюч-кярыу, Ата журтубуз айныр эмда махталыр ючюн бардыргъан деменгилли, кыйын да ишинде жетишимле тежейме!» – деп жазгъанды КЪМР-ни Башчысы Казбек Коков кесини телеграм-каналында.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы Казбек Коковну Эл мюлкде бла жарашдырыучу промышленностьда ишлегенлени кюню бла АЛГЫШЛАУУ

Хурметли шуёхларым!

Профессионал байрамыгъыз бла - Эл мюлкде эмда жарашдырыучу промышленностьда ишлегенлени кюню бла - алгышлайма!

Бу кюнде биз кыралыбызны ашсуу жалынчакъсызлыгын кючлеуге, инсанларыбызны кёлаилыкларын бла ырахматлы жашауларын кырауга юлюшлерин кюшханланы хурметин кёребиз. Сизни иш кёллюлюгюню, жууаплылыгъыгъызны хайырындан ахыр жыллада Къабарты-Малкъарны аграр сектору ышангылы айныды, жетишимле болдурады. Мирзеуню тирлиги кёбейгенди, эт, сют жарашдыу ёсгенди, терек бахчачылыкъда бла тахта кёгетлени ёсдюрюуде алгъа атламыла бардыла. Эл мюлкге шёндюгю технологияла тири сингдириледиле, ол а кесибизде чыгарылгъан продукцияны конкурентли этеди. Бу эм башха жетишимле, сёзсюз, сизни кыйыныгъызны хайырындандыла.

Иш кёллюлюгюню, тирилигииз, профессионал сынауугъуз, ишигизге кертчиллигииз ючюн сау болугъуз. Мындан ары да аграр секторга не жаны бла да болушлукъ этилликди, аны бютюнда айнытыу, элде ырахматлы, аламант жашау кырау жаны бла тийишли мадарла толтурулукъдула.

Жюрегимден сизге саулукъ, ашылыкъла, Къабарты-Малкъарны бла Россейни айнытыуда жангы жетишимле тежейме.

Эл мюлкде бла жарашдырыучу промышленностьда ишлегенлени кюнине аталгъан материалны 9-чу бетде окъугъуз.

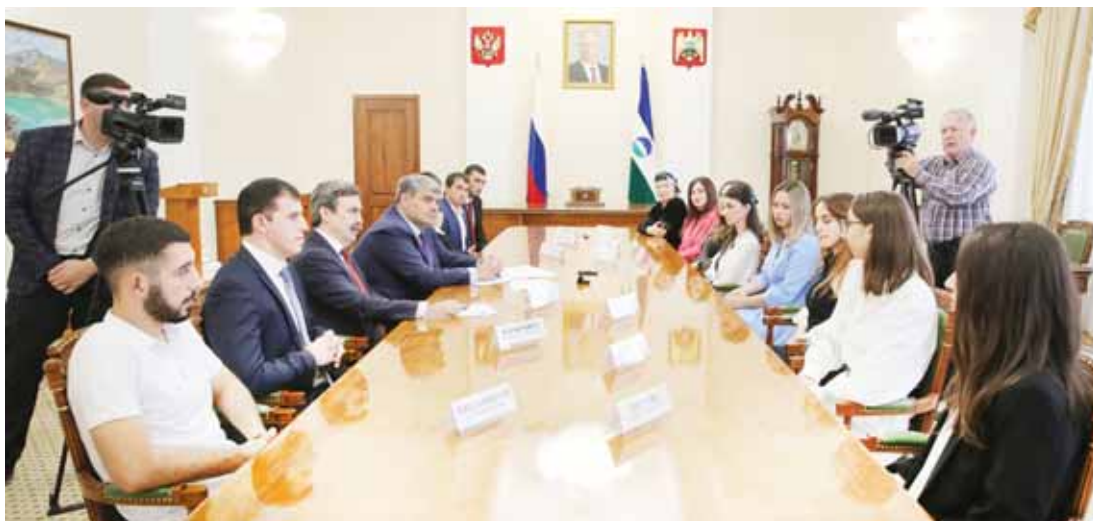
Тубешу

Жаш устазланы оюмларына тынгылагъанды, насийхат сёзле да айтханды

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Коков** Устазны кюнюнде жаш педагогла бла тубешгенди. Жыйылууга Къабарты-Малкъарны муниципал районларыны бла шахар округларыны билим бериу учрежденияларыны келечилери – башланган классланы, кюшакъ билим бериуню, информатиканы, физкультураны, гуманитар эмда башха предметлени устазлары – келгендиле. Аланы араларында Worldskills Russia миллет проектни эмда кюшакъ билим бериуде ишлегенлени профессионал усталыкларыны битеуроссей конкурсунда хорлагъанла, класс башчыларыны форумларыны, тюрлю-тюрлю халкыла аралы эришилени алчылары, олимпиадаланы призёрларын хазырлагъан устазла да бар эдиле.

Тубешууге КЪМР-ни жарыкъландырыу эмда илму министри **Анзор Езаов** да къатышханды.

Педагоглары араларында Нальчикде 29-чу номерли гимназияны башланган

классларыны устазы Лилиана Кумахова, Прохладныйде 3-чю номерли лицейни биологиядан устазы Екатерина Казанцева, Бахсанда 3-чю номерли орта школну орус тилден бла литературадан устазы Карина Хачеритлова, Тёбен Куркужинде 3-чю номерли орта школну тарыхдан бла обществознаниядан устазы Шамиль Успанов, Шордаковода орта школну физикадан устазы Марьяна

Шогенова, Шалушкада 2-чи номерли школну башланган классларыны устазы Милана Хутатова, Огъары Малкъарда 1-чи номерли школну географиядан устазы Занибекланы Жамиля, Ташлы-Талада бла Огъары Лескенде орта школланы кюшакъ билим бериу жаны бла педагогу Байсыланы Илияс, Майскийни 14-чю номерли школуну орус тилден бла литературадан устазы Ма-

рия Брыкина, Терекде 3-чю номерли школну ОБЖ-дан бла физкультурадан устазы Амина Орсаева, Малакановскоеде школну физкультурадан бла ОБЖ-дан устазы Георгий Квелашвили, Герменчикде школну физкультурадан устазы Аслан Мезов, Тырнауузда 3-чю номерли школну информатикадан бла 3D моделированиядан устазы Батырбийланы Тамирлан.

Ахыры 2-чи бетдеди.

9 октябрь - Кавказ ючюн къзауат хорлам бла бошалгъан кюн 4 бет

Урушну барыу халын тюрлендиргенди

Кавказ ючюн сермеш Улуу Ата журт урушда немислилени тыйгъанды, саулай къзауатны барыуун сындыргъанды. Гитлерчи Германиягъа Кавказны нефти артыкъда керек болгъанды.

10 октябрь – Эл мюлкде ишлегенлени кюню 9 бет

Къадарларын кырау билгенлерине сукъланырча адамла бардыла. Аллаила, тереде болгъаныча, жарыкъ кёллюледиле, сайлагъан усталыкларына ёмюрден ахыргъа кертчилей къаладыла. Лашкута элден Ахматланы Аныуар ма аллайладанды.

Къудурет берген хунер

Жаш устазланы оюмларына тынгылаганды, насийхат сёзле да айтханды

Ахыры 2-чи бетдеди.

Республиканы Башчысы бла ушакъны кезиунде жаш устазла профессионал билимлерин бла усталыкларын ёсдюрууню юсюнден оюмларын билдиргендиле. Ол санда ишлери битеуроссей даражада махталган педагоглары мастер-класслары кьуралса иги боллугун айтхандыла. Андан сора да, аланы оюмларына кёре, физикадан, химиядан, математикадан бла биологиядан устазладан кытлык сынамаз ючюн, республиканы вузларында профильли педагогика факультетле кьураргъа кереклисин чертгендиле.

Башха оюмла да эшитилгендиле: энчи инфраструктурасы бла жай школ ачаргъа. Анда школчула солугъанлары бла бирге окъугъан да этерге боллукъ эдиле.

Жаш педагогла дагыда битеулю билим берген учреждениялада устазлагъа асыры кёп отчёт жазаргъа тышгенине жарсыгандыла, эл школлада шёндюгю спорт инфраструктура кьуралыргъа кереклисин айтхандыла.

Тюбешиуню кезиунде туура этилген оюмлагъа кёре, Казбек Коков талай буйрукъ бергенди. «Биз аланы тинтмей кьоярыкъ туюлбюз эмда ишибизде хайырларыкъбыз», – дегенди эмда Къабарты-Малкъар регион эмда федерал даражада жетишимлери бла кьууандыргъан уста эмда фахмулу устазлары бла не заманда да айтыла келгенин чертгенди.

Эки жылны ичинде Къабарты-Малкъарны устазлары «Жылны устазы» деген битеуроссей конкурсну да лауреатлары болуп турадыла. Былтыр ол даражагъа Майскийни 2-чи номерли орта школунда ингилиз тилден окъутхан Кушхова Карина жетгенди, быйыл а Нальчик шахарны 2-чи лицейини физикадан бла астрономиядан устазы Россейни бек иги 15 устазыны санына киргенди эмда Россейни Президенти Владимир Путинни «Жылны устазы-2022» битеуроссей проектни финалистлери бла тюбешиуню кьатышханды.

«Биз аллай устазларыбыз кёпден-кёп бола барсала суюбиз. Аллай даражагъа жетер ючюн а хунерлик, иш кёллюк, билимни дайым ёсдюрюу, заманны излемлерине келише билиу керекдиле. Айхайда, ахшы онгла кьурамай да жарамаз», – деп чертгенди КъМР-ни оноучусу.

Къабарты-Малкъарда федерал, регион программаланы бла миллет проектлени чеклеринде билим бериуню онглары, качеству да игилене барадыла, шёндюгю заманга келишген инфраструктура кьуралады, школла ырысхы эмда техника бла жалчытылынадыла. Арт юч жылда республикада юч мингден аслам жери бла 6 школ ишленгенди, 2025 жылгъа дери дагыда 18 хайырланыргъа берилликди. Бююнлюкде 10 школ ишлене турады, эки жылны ичинде уа 50 мектеп жангыртыллыкды. Билим бериуде баш маганалы проектледен бирине «Келир заманы устазы» деген проект саналады. Ол республиканы устазларыны усталыкларын ёсдюрууню игилендирир ючюн кьуралганды.

Педагоглары, ол санда насийхат иш бардыргъанлары даражаларын кётюрюр муратда РФ-ни Президенти 2023 жылны Педагогну бла насийхатчыны жылынча белгилерге деп буйрукъ бергенди. Анга кёре битеу кьыралда, федерал эмда регион даражада, уллу ишле бардырыллыкдыла.

Бююнлюкде республикада педагоглагъа себеплик этиу жаны бла талай мадар этиледди. Алайды да, битеуроссей олимпиадаланы федерал эмда регион кезиулеринде хорлагъанлары эмда алчы жерлени алгъанлары хазырлагъан устазлагъа ахча саугъала тохташдырылгандыла. Аны бла да кьалмай, элдеде жашагъанлагъа коммунал жумушлагъа этген кьоранчларыны бир кесеги кьайтарылады. Къабарты-Малкъарда «Земский учитель» федерал кьырал программа жетишимли толтурулады. Анга кёре арт юч жылда 21 адам бирер миллион сом алгандыла. Методика жаны бла болушлукъ этген «Жаш устазын школу» да ачылганды.

Биринчи августдан республиканы устазларыны иш хакъларына 10 процент кьошулганды. Регионну Башчысы билдиргенди, билим бериуде иш хакъны жангы амалын кьурау жаны бла иш бошала турады. Анга кёре преподавательни айлыгыны бек аз ёлчеми 40 процентден асламгъа ёсерикди эмда 12 500 сомгъа жетерикди. Андан сора да, педагоглагъа ай сайын кьошакъ халда ахча телеуню амалы кийирилликди.

«Аллай мадарла быйыл тёртюнчю кварталда иш хакъны орта ёлчегин 31 минг сомгъа жетдирирге онг берилдикди. Ол ишни келир жыл да бардырлыкъбыз. Республикалы бюджетде 2021 жылда билим бериуде 3,7 миллиард сом бёлюнген эсе, быйыл ол 4,5 миллиардга жетдирилликди. 2023 жылда уа ол бу бёлюмге 5 миллиард сомдан аслам бёлюрге белгиленеди», – деп чертгенди республиканы оноучусу.

Къабарты-Малкъарда жыл санланы 35-ге жетмеген устазла – 1152 (16%), ишчи стажлары 3 жылгъа жетгенле уа 493 (7%) боладыла. Казбек Коков кадрланы жангыртууню эмда насийхатчылыкъ ишни кьчлендириуню маганасы уллу болганын чертгенди.

«Бу тюбешиу бизни барыбызгъа да сейирлик эмда хайырлы болганды. Сизге окъутууну не кьадар кьыйматлы этерге итингенигиз, совет школну бек иги тёрелерине таянып, жангы амалланы да синдирирге сюгенигиз ючюн ыразылыгымы билдиреме. Бери жыйылгъанлары, аланы бетлеринде уа республиканы битеу педагогларын профессионал байрам бла алгъышлайма. Сабийлени юретиуден бла окъутуудан огурулу иш жокъду. Сизни бла дагыда тюберигизге ишексизме, алай энди ишлеринде уллу жетишимле болдурган педагогла блача жолугурбуз деп ышанама, – дегенди Казбек Коков тюбешиуню ахырында, деп билдиргендиле бизге КъМР-ни Башчысы бла Правительствосуну пресс-службасындан.

ЮСЮПЛАНЫ Галина жарашдырганды.

Себеплик

Аскерчилерибизге керекли затла ашырылгандыла

Мобилизацияны чеклеринде Къабарты-Малкъардан аскерге чакъырылгъанлагъа керекли затладан кезиуню кьаууму жиберилгенди. Ол санда жылы чурукъладан юч жюзю, аллай бир да кюйюзчюк эмда жукълаучу машокла киргендиле.

«Республиканы жеринде бизни жашларыбыз кьуллукъ этген аскер бёлюмлеге кирик, 58-чи

армиягъа эмда РФ-ни Кьоруулау министрствосуна кийимле эм башха затла чыгарыуну кёбейте барлыкъбыз. Андан сора да, кыш кийимледен башха керекледен да кыстырыкъ кьураргъа мурат этебиз», – дегенди КъМР-ни Башчысы Казбек Коков телеграм-каналында.

Къабарты-Малкъар Республиканы кьырал саугъалары бла белгилеуню юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Эл мюлкню айнытуугъа салган кьыйынылары эм кёп жылланы бет жарыкълы урунганлары ючюн

Къабарты-Малкъар Республиканы Сыйлы грамотасы бла саугъаларгъа

ШАВАЕВ Артур Нажмудиновичи – «Шэджем» халкъ предприятие» чекленген жууаплылыгы болгъан биригиуню генеральный директорун;

«Къабарты-Малкъар Республиканы эл мюлкню сыйлы ишчиси» даражалы атны берирге

АШАБОКОВ Артур Бисултановиче – «Гибрид СК» чекленген жууаплылыгы болгъан биригиуню генеральный директоруну орунбасарына

БАККУЛАНЫ Хажисманни жашы Жамалгъа – «Тау эм тау тийреледе бахчачылыкъны Шимал-Кавказ илму-излем институту» федерал кьырал бюджет илму учрежденияны генеральный директоруну илму жаны бла орунбасарына

ВАНДОЛЯК Елена Николаевнагъа – «Къабарты-Малкъар ветеринария ара» – «Республикалы ветеринария лаборатория» кьырал казна учрежденияны структуралы бёлюмюню Прохладный шахарда 1-чи номерли ветеринар-санитар экспертиза лабораториясыны таматасына.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

К. КОКОВ

Нальчик шахар,
2022 жылны 5 октябри, №98-УГ

Къабарты-Малкъар Республиканы кьырал саугъалары бла белгилеуню юсюнден Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Кёп жылланы бет жарыкълы урунганлары эм республикада банк системаны тохташыууна себепликлери ючюн Россей Федерацияны Ара банкны Юг баш управлениясыны Къабарты-Малкъар Республикада Миллет банкны бёлюмюню бу ишчилерине сыйлы атла берирге:

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы экономисти»

БАЛАЛАНЫ Хамитни жашы Расулгъа – управляющийни орунбасарына

ТРУБИНА Людмила Алексеевнагъа – телеу системаланы эм расчётланы бёлюмюню таматасына.

«Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы юристи»

ШИГУШХОВА Лариса Мухамедовнагъа – юрист бёлюмюню таматасына.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

К. КОКОВ

Нальчик шахар,
2022 жылны 5 октябри, №99-УГ

Къужонланы Абдул-Керимни жашы Жантемирге «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы юристи» деген даражалы ат атауню юсюнден

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысыны УКАЗЫ

Законлукъну тохташдырыуда жетишимлери эм кёп жылланы борчун бет жарыкълы толтургъаны ючюн **КъУЖОНЛАНЫ Абдул-Керимни жашы Жантемирге** – Россей Федерацияны Юстиция министрствосуну Къабарты-Малкъар Республикада Управлениясыны начальнигине – «Къабарты-Малкъар Республиканы сыйлы юристи» деген даражалы ат атаргъа.

Къабарты-Малкъар Республиканы Башчысы

К. КОКОВ

Нальчик шахар,
2022 жылны 5 октябри, №100-УГ

Парламент

Айырычуланы тилеклерине – энчи магъана

КЪМР-ни Парламентини башчысы **Татьяна Егорова** «Единая Россия» партияны таматасы Дмитрий Медведевни жамауат приёмныйине тилеклери эм тарыгыулары бла келген инсанла бла тубешгенди.

Соруула тюрлю-тюрлю болгъандыла. Нальчикчи Украинада энчи операциягъа къатышханлагъа болушлукъ жыярча пункт ачыуу юсюнден тилек этгенди. Татьяна Борисовна шахарда аллай жерле къуралгъанларын билдирип, тиширюгъа инсанлыкъ тирилиги ючюн ыразылыгъын айтханды.

Ёксюз сабийлени жашау журтла бла жалчытыу, юч жылгъа дери сабийге къарагъан аналагъа ай сайын телеулини, социал учрежденияладан биринде жангыртыу жумушлары бардырыуу юслеринден да айтылгъанды приёмда.

Тубешиуге келгенлеге юридический болушлукъ берилгенди. Бир-бир соруулары жеринде тамамларгъа онг болгъанды, башхаларын толтурууу спикер контрольгъа алгъанды.

«КЪМР-ни Парламентини депутатыны даражасыны юсюнден» республикалы за-

коннга эмда Парламентни Регламентине тийишлиликде, айырычула бла тубешиуге дайым да бардырылгъанларын айтырчады. Ол санда тилек бла «Единая Россияны» таматасы Дмитрий Медведев-

ни жамауат приёмныйлерине келирге онг барды, хар байрым кюн а депутатла айырычула бла муниципал къуралыулада тубешедиле.

КЪМР-ни Парламентини пресс-службасы.

Правительство

Устазланы хакъларына къошулукъду

КЪМР-ни Правительствосуну Председатели **Мусукланы Алий** бардыргъан кенгешде ондан артыкъ бегимни проектлерине къаралгъанды.

Информациялы технологияла бёлюмде къармашхан организациялагъа республиканы иелигинде болгъан мюлкю ортакъгъа бергенде, ол телеу рынокда жюрюген ёлчемден экиден бирине

Министр дагъыда суу бла жалчытыу системада онюч объектни къурулушуна эмда реконструкциясына 130,4 миллион сом бёлюнюрюгюн туура этгенди. Быллай ишле «Таза суу» деген федерал проектни чеклеринде бардырыллыкъдыла. Ала кеслери да келир эмда 2024 жыллагъа белгиленип эдиле. Алай, республиканы тилегине кере, РФ-ни Пра-

диле. Алай бла педагоггъа ай сайын ючюшер минг сом берилликди. Физикадан, химиядан эмда информатикадан устазлагъа уа, ала билим бериу жаны бла энтта да башха учреждениялада да ишлей эселе – бешишер минг. Ол борчну толтурургъа деп быйылны ахырына дери республиканы бюджетинден 231 миллион сом бёлюнюрюкдю.

кёрселе, не зат тюрлениринг да ойлагъанбыз. Ма алай бла этилгенди бу оноу. Хау, анга кеп ахча керек боллукъду. Быйылны ахырына дери неллай бир къоратыллыкъын сизге министр билдиргенди. Келир жыл а 1,5 миллиарддан аслам сом изленирикди. Алайды да бу ишге барыгъыз да иги кел салып къатышыгъыз, аны тынгылы этигиз деп чакъырама. Созмагъыз, устазланы айлыкълары келир айда окъуна кетюрюлсе сюебиз».

КЪМР-ни Башчысы **Казбек Кокков** озгъан сентябрьде 92-УГ номерли буйругъу бла аскерчилеге себеплик этиу амалланы тохташдыргъанды. Урунуу эмда социал къоруулау министр **Асанланы Алим** билдиргенича, анга кере мобилизациягъа тышген аскерчи жерлешлерибизге ай сайын 25 минг сом теленип турлукъду. Аллаи инсан аскер борчун толтура туруп ауушса, юйюрюне бир миллион сом берилликди. Дагъыда женгил жаралы болгъаннга – 100 минг, ауур жаралы болгъаннга уа – 300 минг сом теленирикди.

Асан улу дагъыда къыйын жашау болумлагъа тышген талай инсаннга себеплик этерге оноу этилгенин да билдиргенди.

Республиканы къырал программаларыны тизмеси тийишдирилгенди, аланы санына «Жаш телю политиканы айнаытыу» деген къошулгъанды. Аны юсюнден экономиканы айнаытыу министр **Рахайланы Борис** айтханды.

Саулукъ сакълау министр **Рустам Калибатов** а саулукъ сакълау айнаытыу жаны бла къырал программаны финансла бёлюмю бюджетни онгларына кере тийишдирилгенди, дегенди. Сора диабет бла ауругъан сабийлени къанларында бал тузну мардасын эсеплеген мониторла сатып алыргъа он миллион сом бёлюнюрюкдю.

Кенгешде дагъыда талай бегимлени проектлерин къысха сюзгендиле. Правительствоу Председатели аланы барын да дурус кёргенди.

УЛБАШЛАНЫ Мурат.

Жокълау

Жангыртыу къалай бардырылгъанына къарагъандыла

Черек районну Къашхатау элинде «Саулукъ сакълауу биринчи звеносун жангыртыу» деген регион программагъа тийишлиликде ара больницаны поликлиника бёлюмюне тынгылы ремонт этиу андан ары бардырылады. Аны юсюнден бизге КЪМР-ни Саулукъ сакълау министрствосуну пресс-службасыны башчысы Алиса Тарим билдиргенди.

Поликлиникада бир кюннге 350 адам келирча онг барды. Ведомстволу министр Рустам Калибатов ремонт ишле къалай бардырылгъанларына, тынгылы даражада болгъанларына, белгиленген заманнга дери тамамларыныгъына къарагъанды.

Ара район больницаны баш врачы Рахайланы Аслан министрге бююнлюкде мекамны ючюнчю эмда тёртюнчю къатларында толусунлай ремонт этилип бошалгъанын айтханды. Инженер коммуникацияла, терезеле бла эшикле алышындырылгъанларын, башы да жангыдан жабылгъанын билдиргенди. Сауузлагъа таплыкъгъа деп, эки лифт хайырланылыргъа берилгенди.

Министр а ремонт этилген жерледе маршрутланы схемаларын, навигация табличкалары орнатыргъа кереклисин эсертгенди. Дагъыда ол кесини орунбасары Марат Кармов бла бирге къырал услугала эмда сауузну порталлары бла болушлукъда инсанланы врачха приёмгъа жазылгъанлары къалай бардырылгъанына да къарагъандыла. Андан сора да, Рустам Михайлович больницагъа барып, анда жамауатха медицина болушлукъ къалай этилгенине къарагъанды.

Саулукъ сакълау махкеме кесини ишин тохтатмай, адамланы жарсыларына къарагъанлай турады. Мында ремонт ишле ноябрьде тамамланып бошаллыкъдыла деп белгиленеди.

МОКЪАЛАНЫ Зухура.

азайтыллыкъды. Жер эмда ырысхы бла байламлы халла министр **Аслан Тохов** айтханнга кере, ол РФ-ни Президентини буйругъуна тийишлиликде, кеси да бу бёлюмню айнаытыр хыйсапда этилгенди.

Республиканы бюджетинден муниципалитетлени бюджетлерине субсидияла жиберууге тюрлениуге кийирилгендиле. Сёз мында муниципалитетлени жаш юйюрлеге жашау журтла сатып алыргъа неда ишлерге ахча бла себеплик этгенде къоранчларыны бир кесегин жабыуу юсюнден барады. Къурулуш эмда ЖКХ министр **Алим Бербеков** билдиргеннге кере, тюрлениуге Къашхатауда бла Тырнауаузда, сора дагъыда Солдатское элде этилгендиле. Ол кеси да быллай юйюрлени тизмелери жангыдан тийишдирилгенлери бла байламлыды.

вительствосу ахчаны быйыл жиберирге оноу этгенди. Алай бла федерал бюджетден 128,7 миллион сом келликди. Къалгъан кесегин а республиканы эмда муниципалитетлени бюджетлеринден къошарыкъдыла.

Къабарты-Малкъарны билим бериу организацияларында урунган преподавательлени иш хакълары кетюрюллюгюн жарыкъландырыу эмда илму министр **Анзор Езаов** билдиргенди. Ол айтханнга кере, шёндюге дери хайырланылгъан системаны орунуна жангысы къуралгъанды. Аны бла айлыкъ хакъны ёлчеми шарт тохташдырылады, устазгъа бир ыйыкъгъа (окъутуу жаны бла) онсегиз сагъат марда да салынады. Бу сферада урунганланы талай категорияларыны окладлары уллуракъ болады, дагъыда къошакъ телеуле кийириле-

Мусукланы Алий айтханнга кере, муну бек магъаналы проектге санаргъа тийишлиди: «Биз аны юсю бла ишлегенли кеп заман болады. Къыйын документ эди, кеп энчиликлери болгъан, къадар оюмла эмда шартла сюзюллюгюн излеген. Биз башха регионланы сынамларын ойларгъа кюрешгенбиз, алай аладан алыр зат тапмагъанбыз. Федерал арада да быллай системаны бир-бир регионлада сынам халда кийирип кёрюрге деген эдиле, ол да этилмеген эди. Педагоглары иш хакъларын тергеу системаны тюрлендиргенде, билим бериу учрежденияланы кеплюгюн, ала башха-башха профилли болгъанларын да эсге алгъанбыз. Школла эмда учрежденияла бла оноулашып тургъанбыз, ишчилерини айлыкъларын алай тергеп

9 октябрь - Кавказ ючюн къзауат хорлам бла бошалгъан күн

Урушну барыу халын тюрлендиргенди

Кавказ ючюн сермеш Уллу Ата журт урушда немислиени тыйгъанды, саулай къзауатны барыуун сындыргъанды. Гитлерчи Германиягъа Кавказы нефти артыкъда керек болгъанды. Аскерлени техникасы ёсгенди, алай алагъа отлукъ гетишмегенди. Аны ючюн гитлерчи командование бу жанына уллу кюч салгъанды.

Тарыхчиланы оюмларына кёре, Совет Союз Кавказ ючюн къзауатда къытдырса, Уллу Ата журт урушну ахырыны юсюнден сагъыш этген да къыйынды. Бу къзауат 1942 жылда 25 июльда башланып, 1943 жылда 9 октябрьде бошалгъанды. Кеси да эки уллу операциягъа юлешингенди – биринчи жарымында совет аскерлеге душмандан къорууланьргъа тюшгенди (1942 жылда), экинчисинде уа

Кавказы эркинлиги ючюн къзауатха деменгили Совет Союзну битеу халкъларыны келечилери къатышхандыла. Кавказ миллетлени келечилери да туугъан журтларыны жалынчакъсызлыгъы ючюн жанларын аямагъандыла, батырлыкъны юлгюсюн кёргюзтгендиле.

ТАУЛУ ЖИГИТЛЕ

Ол къанлы къзауатда 593 мингден аслам совет аскерчи бизни мамыр жашауубуз ючюн жан бергендиле. 1944 жылда уа Кавказы жигитликлерине энчи майдал чыгарылгъанды – «Кавказы къоруулагъаны ючюн». Аны бла 870 мингден аслам адам белгиленгенин айтырчады. Аланы арасында уа таулу халкъны батыр уланлары да бардыла: **Мызыланы Зеке-рия, Занкишиланы Алий, Кучукланы Магомет, Битирланы Назир, Гузойланы Манаф, Гуданаланы Даммат, Гулийланы Шамшудин, Жа-**

ны Мухаш, Малкъондуланы Алий, Ахкёбекланы Аликош, Бауаланы Камиль, Батчаланы Доммай, Улбашланы Къасай, Нёгерланы Эрменбий, Османланы Хангерий эм кёп башчала.

«Кавказы къоруулагъаны ючюн» майдалгъа тийишли болгъанланы арасында уа Яникойну колхозуну парторгу **Къудайланы Ахмат** да барды. Ол Уллу Ата журт урушха биринчи кюнледе окъуна кетгенди. 1942 жылны кюз артында ол 176-чы мараучу дивизияны къауумунда Шимал Кавказы

аскерчибиз да 2-чи мараучу гвардия дивизияны 1-чи гвардий полкуну ротасыны командирини къуллугъунда алагъа къатышханды.

Кёргюзтген батырлыгъы ючюн Къудай улу 1943 жылда 20 ноябрьде Къызыл Байракъны Орденине тийишли кёрюлгенди. Командованианы саугъалау документинде айтылгъаныча, «Кърым АССР-ни Керчь районуну 115,4 бийиклиги ючюн къзауатда жолдаш Кудавни башчылыгъында артиллерия рота гитлерчилени тран-

Къудайланы Ахмат.

кёрюледи».

Кърым жарым айрыкамны, Севастопольну гитлерчиледен эркин этиу къзауатда жигитлиги да белгиленгенди. Командованианы буйругъу бла ол Ата Журт урушну Орденини 1-чи даражасы бла саугъаланганды.

«1944 жылда 7 майда Севастопольну тийресинде Сапун-гора жерде немислиени къорууланьу ызларын чачдырыу къзауатда Къудайланы Ахмат башчылыкъ этген рота душманны траншеяларына биринчи киргенди. Былайда башланган туюшде 30 гитлерчи ёлтюрюлгенди. Безыманная бийикликде траншеяланы зорлап, Сапун-гораны азатлау сермешлени башларгъа онг берген жерни алгъанды», – деп жазылады аны саугъалау документде.

Хорламгъа сыйлы ветеран Восток Пруссияда тюбегенди. Ол башында санагъан бийик къырал саугъала бла бирге Къызыл Жулдузну Орденине эки кере, «Кавказы къоруулагъаны ючюн», «Кенингсбергни азатлагъаны ючюн», «Уллу Ата журт урушда Германияны зорлагъаны ючюн» майдаллагъа тийишли кёрюлгенди.

ТИКАЛАНЫ Фатима
хазырлагъанды.

– сермешле бла алгъа барып, немислиени ууатыргъа (1943 жыл) къолдан келгенди.

шайланы Масхут, Кучмезланы Хасан, Улбашланы Ахмат, Уянланы Мазан, Созайла-

къоруулагъа къатышханды.

Гвардиялы тамата лейтенант Къудай улу 176-чы мараучу дивизияны къауумунда Шимал Кавказы къоруулау сермешлеге къатышханды – Грозныйге битеу ючюн салгъан душманнга къажуу къзауат бардыргъанды. Батыр лейтенант Къобанны гитлерчиледен сакълагъанды, Таман жарым айрыкамны эркин этиу урушха къатышханды.

1943 жылда Керчь, Кърым ючюн къанлы сермешле баргъандыла, бизни батыр

шеяларына биринчи болуп жетгенди. Алайда ачылгъан туюшде бек аздан 25 душман жокъ этилгенди, полкнуну башха бёлюмлери бла бирге немислиени атышыуларын тохтатхандыла эмда бийикликни алгъандыла. Кеси юч гитлерчини ёлтюрюлгенди. Бу къзауатда Къудайланы Ахмат жаралы болгъанды.

Сермешни кезиуюнде ротагъа башчылыкъны тюз этгени эмда батырлыгъы ючюн жолдаш Кудав Къызыл Байракъны Орденине тийишли

Эсе тутуу

Аты унутулмазча этилгенди

Заюковону 3-чю номерли школунда Украинада энчи аскер операцияны кезиуюнде ёлген Шугушев Азамат Аслановичге эсгериу къанга ачылгъанды. Алайда болгъан митингге район администрацияны башчылары, урушну бла урунуу ветеранлары, элли жамауаты, ёлгенни жууукълары эмда шухлары къатышхандыла.

Азамат Шугушев бу школда окъугъанды. Аны бошагъандан сора Къабарты-Малкъар эл мюлк академиягъа киргенди. Аскер къуллугъун Абхазияда ётюрюлгенди. Укра-

инаны тийрелеринде болгъан къзауатха биринчилени санында къатышханды. 2022 жылны апрелинде ёлгенди. РФ-ни Президентини Указы бла Кишиликни ордени бла саугъаланганды.

Ол күн Азаматны юсюнден кёп ариу сёз айтылгъанды, фашизмге бла нацизмге къажуу юрешде жигитлик этген, жашауун окъуна аямагъан жашны кёпле иги бла эсгергендиле. Бахсан районну администрациясыны башчысыны орунбасары Мухамед Тохтамышев а муниципали-

тетни оноучуларыны атларын-дан Азаматны атасына бла анасына жашларын алай ариу юйретгенлери ючюн ыспас этгенди.

Митингге келгенле жерлешлерин бир минут шош туруп эсгергендиле, мермер къанганы ачхандыла, голле салгъандыла.

Бахсан районну администрациясыдан билдиргенлерича, Азамат Асланович Шугушевни аты школну жаш аскерчилерини отрядына аталгъанды.

Себеплик

Ёксюзлени фатарла бла жалчытыуну къайгысынын кёре

Къабарты-Малкъарны Жарыкъландыруу эмда илму министерствосунда ёксюз сабийлеге жашау журтла сатып алыу бла байламлы аукционну бардыруу жаны бла республиканы кзурулуш организацияларыны келечилери бла тюбешиу озганды. Анга ведомстволу министр Анзор Езаов да къатышханды.

Тюбешиуну кезиунде министрни орунбасары Мокъаланы Ачемез ёксюз жашлагъа бла кызылагъа фатарла сатып алыу жаны бла иш регионда андан ары бардырылганын билдиргенди. Федерал ара бла КъМР-ни Правительствосу этген келишимге тийишлиликде жыл сайын аллай юйлени алыргъа аукцион кзуралганын, арта уа ол фатарла ёксюзлеге берилгенлерин ангылатханды. Бюгюнлюкде аланы арта сабийлеге берирча жашау журтланы алыу бла байламлы сагъынылгъан аукцион Май районда бардырылганын айтханды.

Аны бла бирге уа быллай жумушлары мындан ары да кзурай турургъа тийишлиси ачык кёрюнюп турганын,

аланы келир эмда 2024 жыллада да бардырыргъа оноу этилгенни юсюнден хапарлагъанды. Быйылны ахырына дери аны бла байламлы эришиу халда боллукъ талай иш Бахсан, Чегем, Урвань, Май районлада бла Нальчик шахарда тамамларыгъын белгилегенди.

Аллай халда бардырыллыкъ аукционланы юслеринден толу билдириуле кырал за-

купкаланы майданына кийирилгенди. Ачемез Магомедович ангылатханнга кёре, электрон халда аукцион бирикген информациялы системада ётдюрюледди, кырал контракт кзуралады, ызы бла (контрактдан сора) болумгъа тийишлиликде Жарыкъландыруу эмда илму министерство ол проектге аванс төлейди неда төлемейди. Андан тышында да, фатарла адамла

жашап, хайырланыргъа берилген мекамлада болургъа керекдиле.

Мокъа улу сатылып алынырыкъ юй (фатар) тохташдырылгъан тазалыкъ эмда техника жаны бла мардалагъа келиширге тийишлиди. Алагъа (мардалагъа) уа бу затла киредиле: фатарда саулай да 33 квадрат метрден аз болмазгъа, андан сора да, ол, адам башха кзоранч этмей, аны

ичине кирип жашап квалырча халда болургъа керекди.

Дагъыда фатар КъМР-ни административ чеклеринден чыкмагъан тийреде орналгъан мекамдан алыныргъа, аны бирикген кырал реестрден выпискасы болургъа, анда коммунал жумушла барысы да жалчытылыныргъа, инженер-техника оборудованысы да тынгылы болургъа тийишлиди.

Тюбешиуну кезиунде аукционланы ырысхы жаны бла ёлчемлерини юслеринден да айтылганды. Алай бла, бу жаны бла ишлени жашауда бардыра, ёксюз сабийлеге фатарла сатып алыр ючюн, ведомстволу министерствогъа федерал бюджетден бир квадрат метрге 46 минг сом ёлчемде субсидия бёлунеди. Жыл сайын, андан тышында да, республиканы бюджетинден къошакъ халда ырысхы бериледи.

Дагъыда тюбешиуну кезиунде кзурулуш организациялары келечилерине сейир болгъан соруулагъа жууапла берилгендиле.

ТРАМЛАНЫ Зухура.

10 октябрь – Эл мюлкде бла жарашдырыуучу промышленностьда ишпегендени кюню

Къудурет берген хунерлилик

Къадарларын кзурай билгенлерине сукъланырча адамла бардыла. Аллаила, төреде болгъаныча, жарык кёллюледиле, сайлагъан усталыкларына ёмюрден ахыргъа кертичилей къаладыла, къолгъа алгъан жумушларын эбине жетдиргинчи тынчаймайдыла. Лашкута элден Ахматланы Аныуар ма аллайладанды.

Анга къонакгъа биз тенгизден эки минг метрден аслам бийикликде орналгъан Хаймаша жайлыкъда къошуна барабыз. «1980 жылда «Элбрус» совхозгъа кюйчу

штабыны эксперти – Аныуарны эрттеден таныды, аны кюйчулукъну устасына санайды. «Бу усталыкгъа Аныуарны къудурет берген хунери барды, – дейди ол. – Малны халин, не бла багъаргъа, не зат ашатыргъа керек болгъанын уста биледи. Аны кюй – бишлакыны, сары жауну, хумужуну эмда айранны да бек татыуларыны жашырынлыклары андан сорууп кююгъуз».

Алгъын, синоптикке болмагъан заманда, сау жылгъа кюнню халын жаланда

дирирге боллукъду. Биринчиден, кюйлагъа аз кзоранч этиледди, экинчиден, дарманлыклары болгъан кырдыкланы 100-ден аслам тюрлюсю ёсген бийикликде багъылгъан кюй этге сурам уллуду. Алай бла, аз кзоратып, кёп файда алыргъа боллукъду.

Сынамлы кюйчу айтханнга кёре, арт юч-тёрт жылны ичинде Къабарты-Малкъарны тау жайлыкларында хар игилленгенди: бийикледе жерлени бютюн файдалы хайырланыргъа кереклисине эс бурулганды, аны бла бирге Хаймаша, Ауар-Сыртада бла Черек тийреледе малланы саны да кёп кереге ёсгенди. Мындан юч жыл алгъа тау жайлыклары жалаанда жарымы хайырланган эсе, быйыл малчыла аланы 75 процентинден асламын жаратадыла.

– Таулада быйыл кюйла, эчкиле да бютюн кёп болгъанлары кзуандырады, – дейди Ахмат улу. – Атланы саны да ёсгенди. Элчи жаш тёлю да ата-бабалары кюрешген жумушну къолгъа алып башлагъандыла: бийикликде аграр бизнес бла жаш фермерле кюрешедиле. Тауулагъа ёмюрледен бери да төре болуп келген кюйчулукъгъа, жылкычылыкъгъа да аланы сейирлери ёсе барады. Бизни борчубуз а малчылары жангы төлюсюне билгенибизни юйретиргеди, сынамыбыздан юлюш этергеди.

Сыйлы тамата озгъан заманланы да тансыклап сагъына эди. Мен а бу сабыр, аз-аз ышара тургъан адамгъа кзарап сейир этип тургъанма: аны аллай бир жылны ишлеп арыгъанма демегинине. Айхайда, солургъа заманы жетгенди, алай ол бош туралмагъан, менсиз а къалай... дегенледен болгъаны кёрюнюп турады. Аны оюмуна кёре, бу дуняда хар нени да сынап кёрюрге, тенглешдирирге, багъасын ёнчелерге, жюрегинг бла ётдюрюрге керекди. Жалаанда ма ол заманда адам, танг аласында кзууанып турлукъду, аны ишин, аныча тынгылы киши да тамамлаялмамлыкыча, кёл салып урунурукъду.

Борис АУШИГЕРОВ.

Къармашыу

Кюзлюклени себип тебирегендиле

Быйыл республикада кюзлюклени урлукларынын 60 минг гектарда себерге умут этиледди. Тенглешдирип айтханда, ол алгъын жылланы кёрюмдюлери чакълы бириди, дегендиле республиканы Эл мюлк министерствосунда.

Бу кюнледе иш Зольск, Терк эм Прохладна районлада башланганды: арендаторла юч минг гектарда мадар этип бошагъандыла. Урлукъну заманында себип бошарча хар зат жетишеди, деп ышандыргъандыла министерствода. Бизни министрлерге, агрохимикатла да. Отлукъдан къытылыкъ жокъду, техника да жетиширчады.

Россельхоз араны бизни республикада бёлюмюнде айтханларына кёре, бу кезиуде битеуда 15,4 минг тонна урлукъ керек боллукъду. Алай мюлкле уа къармашып, аладан 28,5 минг тонна окъуна къыстырыкъ этгендиле. Министерствода белгилегенлерича, урлукъланы битеу сортлары бизни кыралда жарашдырылгъан жангы тюрлюлериндендиле. Ала иги тирлик берликдиле, кеслери да районланы жерлерине келишедиле.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагъанды.

болуп киргенме, – деп эсгереди хурметли тамата. – Ма энди 42 жыл болуп келеди кюйчулукъда урунганлы. Хар жыл сайын жайда тау жайлыклагъа кюй сюрюулени кётюребиз эмда майдан башлап биринчи кзар жаугунчугъа дери мында турабыз.

Мында Ахмат улу кюйла кютмеген бир жайлыкъ да къалгъан болмаз. 300 минг метрни тутхан бийик тау жайлыклада ол танымагъан жаяу жолчукъ, гара суулушаудан, кезлеу да жокъду.

Бизни ашыра баргъан Аскербий Юанов – тау жайлыкъланы республикалы

уста кюйчула билгендиле – кюйну жаурунуна кзарап. Анга Ахмат улу да устады. Аны сюрююнде 1100 кюй бла эчки барды. Ма аны саулукларына ол бек сакъды.

Ол бизни къошуна чакъыргъанды, аллыбызгъа бишлакъ, айран, кеси биширген гыржын да салгъанды. Къош гыржынны татыуна бла ийисине жетген зат жокъду.

– Кюйчулукъ бизни тау жайлыкладан бай болгъан республикагъа бек файдалыды, – деп оюмлайды Ахмат улу. – Ишни тап кзурасанг, жыл сайын жайлыклада миллион чакълы бир кюй бла эчки кечин-

Аш-азык хазнабыз

Гыпы айранны ким жарашдырганды?

Белгилисича, къарачайлылары бла малкърлылары ата-бабалары – асс-аланла, кысха айтханда, аланла – шендю жашаган жерлерине биринчи болуп талай минг жыл мындан алгъа келгенлери тохташдырылган шартды. Быллай уллу жерлери болганлай, алагъа, айхай да, малчылык бла кюрешмей амал жокъ эди, ала малны кеп санда тутхандыла. Сёз ючюн, биринчи дуня урушну аллында 1913 жылда Россейни патчахыны статистикасына кёре, тутхан малларыны саны бла бизни халкыбыз Шимал Кавказда биринчи жерде болганды. Юлгюге быллай шарт: ол кезиуде Къарачайда адам башына 20 пуд (320 литр – авт.) сют алына эди. Ол а Россейде бек кёпге саналганды.

Бизни ата-бабаларыбыз сютню файдальгын бек эртте анылап, андан тюрлю-тюрлю ашла этиучо эдиле. Аны бла байламлы тарыхда болган бир керти шартны айттайым. Бурунгулу Грецияны акъылманы Геродот 2500 жыл мындан алгъа жолучу болуп Минги тауну тийресине келген эди. Кесини дефтерлеринде ол былай жазады: «Минги тауну тийресинде тюрк миллет жашайды, аланы сютден этилген бир аламан ичгилери барды, атына да айран дейдиле». Бу шартны кертилин белгиле этнограф, археолог Мызыланы Исмайыл тохташдырганды. Алай бла анга кёре къарачай-малкър халкы сютден ашла этип башлаганлы бек азындан 3000-3500 жыл болады деп айтыргъа боллукъду.

Айранны къарачай-малкър миллет кеп тюрлюсюн жарашдырганды: **айран, гыпы, жууурт, мыстындау, чайкълган (мысты) хуппеге, жут, ыстымдау, ынгырдик, къалын, жизги, суусап, акъ тузлукъ**. Быланы ичинде Россейде эмда битеу дуняда бегирек да гыпы айран белгиледи. Кесини да атына шендю кефир дейдиле.

Аны ата-бабаларыбыз энчи гыпы бюртюкледен этгендиле. Кесигиз билгенликден, сауулган сютню жылылай гыбытха кьюп, ары ол бюртюклени (урлукъну) атып, жылы жерде азыракъ тутса, гыпы айран жукъаракъ болады, кёбюрек тутса уа – къалыныракъ. Ол саулукъгъа бек жарайды, кеп тюрлю аурууладан сакълайды. Россейге Къарачайдан жайылганды. Патчах Кавказ бла уруш этген замандан башлап гыпыны саулукъгъа жаракъан хапары Россейге аз-аз жайылып турганды. Нарсананы, БешТауну тийрелеринде солургъа келген адамла бу айранны ол тийреде жашаган къарачайлыладан алып тургандыла. Ала уа гыпыны этер

амалын кишиге да айтмагандыла, эртегили таулу адетге кёре аны урлугъун тышына бермегендиле, юйде атасы жашына, ол да кесини уланына бериучо эдиле. Юйден тышына берген ырыс окъуна болганды.

1908 жылда Россейде белгиле магнат, сют заводларын кеп жерледе тутхан Бландов гыпы айранны чыгарып башларгъа умут этеди. Нарсана тийресинде уа аны бишлакъ заводу болганды. Ол ары кесини технологун Ирина Сахарованы жибереди. Экисини да жашырын умутлары болганды гыпы айранны этер амалын къарачайлыладан билерге. Сахарова Нарсанагъа келип, бир-эки адам бла ол тийреде жашаган къарачайлы Байчорланы Бекмырзагъа къонакыгъа барады. Бий аланы ариу кёреди, сыйлайды. Алай гыпы айранны этер амалын а, сылтау этип, айтмайды.

Ирина артка, Нарсанагъа кетип бара, бийни адамлары аны Байчор улугъа урлап къачырадыла. Алай Ирина анда къалыргъа ыразылыкъ бермейди, Бекмырзаны иши уа сюдге тюшеди. Бийге тышындан келген адамны урлаганса деп дау этедиле эмда ишин сюдге сюзюп башлайдыла. Ирина уа Бекмырзагъа гыпы айранны этер амалын айтса, этген терслигин кечеригин ангылатады. Бий анга хау дейди, соргъанына жууап да, гыпыны 10 фунт (4 кг. – авт.) урлугъун да берип, башына эркин болады.

Ма алай бла бу айранны амалы Москвагъа кетеди. 1902 жылны кюз артында уа ол ара сахарны тюкенлеринде сатылып башлайды. Аны хапары Россейге жайылады, талай замандан а аны башха шахарлада, ызы бла уа аз-аздан тыш къыраллада да чыгарып тебирейдиле. Ма ол кезиуден башлап,

къарачай-малкър халкыны гыпы айранны битеу дунягъа «кефир» деген ат бла белгиле болады.

Бу тарыхха кирген керти хапарды. Кефир деген сёз да тюрк сёздю деп, алимле бир аууздан айтадыла. Ала белгилегенге кёре, гыпыгъа Къарачайда, Малкърда да дагъыда **кеф айран, кефли айран** деучюдюле. Нек дегенде ол юч кюн тургандан сора бир кесек къайнайды, анда төрт процент алкоголь да болады. Алай бла кеф айран деген ат орус тилде, бир талай харфла жутулгандан сора, тап айтырча «кефир» деген сёз болганды.

Кавказда бир-бир миллетле гыпыны кеслерине тартыргъа кюрешгенлери басмада кёрюне башлайды. Аллай хапарла болмаз ючюн кеп къыраллада аты айтылган алим, **Текеланы Алимурат** анга эмда айранларыбызны башха тюрлюлерине да патент алганды. Алай бла анга киши да дау этмезча, керти иесине – кесибизни халкыбызгъа – къайтарганды. Ол жаны бла белгиле алимге, **Шаманланы Магометни жашы Ибрагимге** да ыспас этерге борчлубуз. Ала экиси да къарачай-малкър халкыны миллет хазналарыны сакъ къалауурлары болганларын кеслерини ишлери бла кёргозтгендиле.

Бир талай жыл мындан алгъа Японлу тележурналистле Текеланы Алимурат бла тюбешип, аны болушлугъу бла гыпы айранны къалай жарашдыргъанларыны, аны керти да къарачай-малкър халкыны миллет ашы болганыны юсюнден уллу бериу этген эдиле. Аны къайтарып эки-юч кере окъуна кёргозтгендиле.

МИСИРЛАНЫ Хасан,
инженер-технолог.

Конкурс

Айырмалылары жамауат сайлайды

«Халкы участковый» Битеуроссей конкурсну экинчи бөлүмю башланганды. Эсигизге салайыкъ, аны Ич ишле министерство полицияны бла жамауатны арасында ышаныулыкъну кючлер, бу усталыкыны даражасын кётюрюп мурат бла хар жыл сайын бардырады.

Алай бла эришиулени экинчи бөлүмю 7 октябрьде башланганды эмда 16 октябрьде дери бардырыллыкъды. Регионда полицияны эм иги участка уполномоченныйин халкы кьол кётюрюп сайларыкъды. Айырыула КъМР-де МВД-ны сайтында бардырыладыла.

Конкурсну экинчи бөлүмюне уа 11 участковый чыкыгандыла. Энди уа аланы арасында айырмалы сайланып, ол республиканы право низамны сакълаучуларын федерал даражада кьорууларыкъды.

Федерал бөлүм а 1-10 ноябрьде бардырыллыкъды. Хорлаганла Полицияны участка уполномоченныйини кюнюнде кьюуанчы халда саугъаланырыкъдыла.

ТИКАЛАНЫ Фатима хазырлаганды.

Кьоркьюусузлукъ

Сакълыкъгъа тюшюндюрю

Окьюу жыл башланганы бла сабийлени кьоркьюусуз жашау бардырыуу юйретир муратда МЧС-ни жер-жерли бөлүмюню келечилери Черек районну школларында окьюучула бла тюбешиуле кьурайдыла.

Быйыл да Надзор бөлүмюню бла от тюшюуге къажакъ-кьутхаруу службаны келечилери гитчелеге эшикде, юйде, мектепде, адамла аслам жыйылган жерледе кьоркьюусуз турууну жорукъларын эсгертгендиле, юйрениу эвакуацияны бардыргандыла. Быллай профилактика ишлени кезиуде инспекторла мектеплени башчылары бла устазлары бла да тюбешедиле, алагъа мекамда от тюшюуге кьоркьюусузлукъну сакъларча эсгертиуле этедиле.

Районда битеу да 12 школ бла 5 да школгъа дери билим бериу учреждение бардыла. Мектепде 3350 окьюучу барды, садлагъа да 1533 бала жюрюйдю.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

Онгдуруу

Жууаплылагъа – субсидияла

«Газпром межрегионгаз Нальчик» компаниядан билдиргенлерине кёре, коммунал жумушла, ол санда газ ючюн төлерча инсанла субсидия алыргъа эркиндиле. Эсге сала айтсакъ, быйыл январьдан башлап, быллай субсидияланы женгиликке жарашдырырча этгендиле. Жангы жорукълада айтылганга кёре, аны газ ючюн борчлары болмаганла да алыргъа эркиндиле. Алай ишлери сюдге жетип, анда аланы борчлары болганыны юсюнден тийишли оноу этилгенле уа ары кирмейдиле.

Субсидия алыргъа суйгенледен борчларыны юсюнден справка изленирик туюлдю. Аны ишин социал кьоруулау органла кеслери этерикдиле.

Компенсацияны заманында алыргъа сую эсегиз, счётчикни кёргозтюулерин компаниягъа айны ахырына дери жиберигиз. Газны багъасын а келир айны онунчусуна дери телегиз.

Субсидияны жарашдырырча Урунуу, иш бла жалчытыу эмда социал кьоруулау управлениягъа неда МФЦ-гъа барыгъыз. Соруулары болганла Бирикген социал номер бла селешсинле: **8-800-200-66-07**

Бизни корр.

Спартакиада

Саулукъну кючлер муратда

Нальчикде сабий чыгъармачылыкъны «Кюн сахар» академиясыны тийресинде «Газпром межрегионгаз Нальчик» эм «Газпром газораспределение Нальчик» общественланы келечилерини араларында спартакиада бардырылганды, ол Нефть эм газ промышленностьну ишчилерини кюнюне аталып кьуралганды.

Хорлам ючюн газ компанияланы

бөлүмлерини 11 командасы бла управление аппаратны да бир кьаууу, 300-ден аслам адам эришгендиле, ала гитче-футболда, волейболда, къанатны тартыуда, шашкалада бла эстафетада сынашхандыла. Эсеплеге кёре, биринчи жерни Нальчикде бөлүмю кьаууу алганды, экинчиге – Урван район, ючюнчюге уа Бахсан район чыкыгандыла.

«Газпром межрегионгаз Нальчикни» генеральный директору эм «Газпром газораспределение Нальчикни» толтуруучу директору Залим Вороков айтханыча, быллай спартакиадаланы кьурау ахшы корпорация төреге айланганды. «Бу башламчылыкъ коллективни бирикдиреди, саулукълу жашау бардырыргъа келлендиреди», - дегенди ол.

ХАБИБУЛЛАХЛАНЫ Зульфия.

Суратчы бла кюз арты

Төгереки кюз арты ала башлаганды. Тюнене кюнде жылтырап, чапыраклары бир бирге шыбырдап хапар айтхан терекле шошдула. Аланы бир кыйгы алганын билгенча, мудах олтурадыла шыбыртсыз бутакылада кьаргала. Жюз жылла жашасала да, ала тюнене кек болуп турган бутакь бюгюн былай саргьалып тургьанына сейир этедиле. Хар заманда да кюз арты алагьа алай келеди.

Солуу паркны ортасында художник сюеледи. Аллында, бояу кьатышдырыучу кьангачыгында, – гитче, уллу туюкю буштукьчуклары, суу орунчукь, сора бояулары. Ол алдан тизгенди да, сора төгереке кьарап, терекле сары, кьызыл, моргьулдум болуп тургьанларын энди кергенча, сейир этеди – кюз арты тюз да аныкылача, аллай тюрсюнлю бояула бла боягьанды бу ол жюреги бла байланган солуу паркны. Дуния кечеден тангнга былай тюрленгени кьууанч да, мудахлыкь да келтиредиле аны жюрегине. Сора ол кьарамын кьууанчлы саргьалган кьайын терекде тохтатып, буштукьладан бирине узалады.

Ол суу кьатында тохтагьанды. Хар

Хапар

заманда да былайда ишлеп турмайды. Бюгюн а алай сюеди, сууну хапарларына тынгылай, ала ол уллу жашау жашап билмегени билгенлерине сейир эте, ыразы да бола, ма алай ишлерге сюеди. Суу а кеп биледи, бек кеп биледи. Ол айтхан эди анга нартланы заманларында, ала былайда жашагьанда, нарт Ёрузмекни бла Сатанайны кьызылары Агунда деген бир ариука келип андан суу алычусун. Кьарашауай аны кьалай сюегенин да. Ол, анга атап, кьаллай жигитликле этгенин да. Сора былайда тохтап, аны бир керюрге излеп, асыры тансыкьдан, соймеклигин жюрегине сыйындыралмай, сыбызгы сокьгьанын...

Тал чапыракьла, гитче сары чабакьчыкьлача, кел кьыйырында туюнден бюркюп чыкьгьан шаудан суучукьгьа туюшдиле кезиу-кезиу. Ала, ызыларына кьарай баргьанларына эс бурады художник. Сора ала айырылыу не болгьанын жолгьа чыкьгьанда ангылап, артха андан кьарагьан сунады. Кьалтырай тургьан кьайын терекден айырылып, аны гитче

кьаты сары чапыракьлары, хауада бурулуп-бурулуп, акьырын туюшдиле жерге. Эмен терекни туюу уа мор минчакьладан толуду. Жеркни чапыракьлары алыкьа битеу саргьалмагьандыла, жашиллери да барды. Бусакь чапыракьла уа, чыракь башчыкьлача, бурулуп туюшдиле. Назы уа жашиллей турады. Ол Жангы жылны сакьлайды деп келеди художникни эсине.

Юрге чапыракьла уа сары, кьызыл жулдучукьлагьа ушайдыла. Аланы жьаргьа да тынды, кьызыл жьыйрыкьчыгы бла гитче кьызыкь, бетине туюшген чашчыгы да бир жанына эте, энишге ийилип жьяды аланы. Сапчыкьлары барды да, кьыйын туююлду, аланы гюллеча жьыйгьан. Ол аланы гюлте этип, чапдырып анасына элтеди да, художник боягьан кьызыл, сары, жашил ызыкькьлы кьууанчлы агьач шинтикде олтуруп тургьан ариу анасы анга таж эшип береди. Сора кьызыкь, ол тажчыгына махтаньп, керти да кесин бийче кьызыкь сунуп, хангоша болуп, жьырайдды. Аны жьыры сууну макьамына кьошулуп, художник кеси кесине ышара, ишин этеди.

МУСУКАЛАНЫ Сакинат.

Жетишим

Таукел атламла

Алматы шахарда жашагьан гимнастка Жаболаны Жаннетни юсюнден газетибизде жаза тургьанбыз. Бюгюнлюкде ол «Tamos» эм «Bravo» школлада баш тренерни эм директорну кьуллукьларын толтурады.

Жаннет, төгерегине Кьазахстанны айтхылыкь спортчуларын жьыйып, кьыралны художестволу гимнастикасына дайым кьайгырыулыкь бла ишлейди. Таулу кьызыны школунда жюзле бла кьызыкькланы жюрютедиле.

Шендю уа Жаболаны Жаннетге гимнастиканы эстетикалы тюрлюсюнден «1-чи категориялы судья» деген сыйлы ат берилгенди.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Тёлеуле

Хайырланыучулагьа таплыкьгьа

«Россети Шимал Кавказ» компанияны Кьабарты-Малкьарда бёлюмюнде – «Каббалкэнергода» эсгеридиле: жеринден тепдирилмеген ырысхы кьоллу болгьан эсегиз, неда аны сатхан эсегиз, энергокомпания бла келишим этерге унутмагьыз. Юйню, мекамны неда фатарны алгьын иеси бла сёз болмаз, борчла бла байламлы даулашла да чыкьмаз ючюн алай этмей боллукь туююлду.

Жашау журтла жаны бла кодексде айтылгьаннга кере, адам аллай мюлкню сатып алгьан кюнден башлап электрокюч ючюн да телеп тебирерге борчлуду. Фатарны ортакьгьа алгьан инсан а тийишли келишим этген кюнден телеп башлайды. Жангы ие, алгьын ие бла бирге сётчикни кергюзтюулерин жазып, компанияда эсепле бла тенгleshдирирге керекди. Андан сора уа, электрокюч бла жалчытыуну юсюнден келишим этиледиле. Аны жарашдырыр ючюн мюлкге ие болгьанына шагьатха документ кергюзтюрге тийишлиди. Дагьыда мекамны уллулугьуну, юйде кьаллай бир адам жашагьаныны юсюнден билдирирге, кесини паспортун, сётчикни кьагьытларын берирге керекди.

Мюлкню жангы иеси предприятие неда организация эсе, ол «Каббалкэнергогьа» заявлениасын бир айны ичинде жиберирге борчлуду.

Келишим кьалай этилгенин билерге сюе эсегиз, «Россети Шимал Кавказ» компанияны сайтында «хайырланыучулагьа» деген бёлюмге киригиз.

Организацияла бла энчи предпринимательле компания бла жумушларын электрон халда тамамларгьа боллукьдула. Анга кечер ючюн тийишли келишимни «СБИС» система бла жиберирге неда кьагьытда басмалап, бу адрес бла ашырыргьа керекди: **Нальчик, Щорса орам, 6.**

«Бизни компания быйыл хайырланыучула бла 5913 келишим этгенди. Ол санда предприятияла эмда организацияла бла - 1767», - дегенди «Каббалкэнергону» келечиси Магомет Богатырёв.

Компаниядан энтта да бир эсгертиу: сётквитанциялада атыгьыз неда тукьумугьуз, адресигиз, дагьыда лицевой сётну номери эм башха билдириу кьалай жазылгьанына эс буругьуз. Халатла тапсагьыз, тийишли кьагьытларыгьызы да алып, «Каббалкэнергогьа» барыгьыз.

УЛБАШЛАНЫ Мурат хазырлагьанды.

Пенсия фонд

Инсанлагьа жарарча

Россейни Пенсия фонду жылны аллындан башлап 6 миллион адамгьа – 45 жыллары толгьан эр кишилеге бла 40 жыллары болгьан тишируулагьа – энди аллыкь пенсияларыны юсюнден билдириуле ийгенди. Бизни республикадан, 2022 жылны сентябринде эсеплеге кере, аллай билдириулене 17191 эр киши бла 18030 тишируу алгьандыла.

Билдириуле инсанны кьырал жумушланы порталында энчи

кабинетине жибериледиле, алада урунуу стажны, жьыйылгьан пенсия коэффицентлени юслеринден толу айтылады эм, алагьа кере, пенсияны ёлчеми тергеледи. Алай бла адам пенсиясын алып тебирегинчиге дери аны кёбейтирге онгу болады.

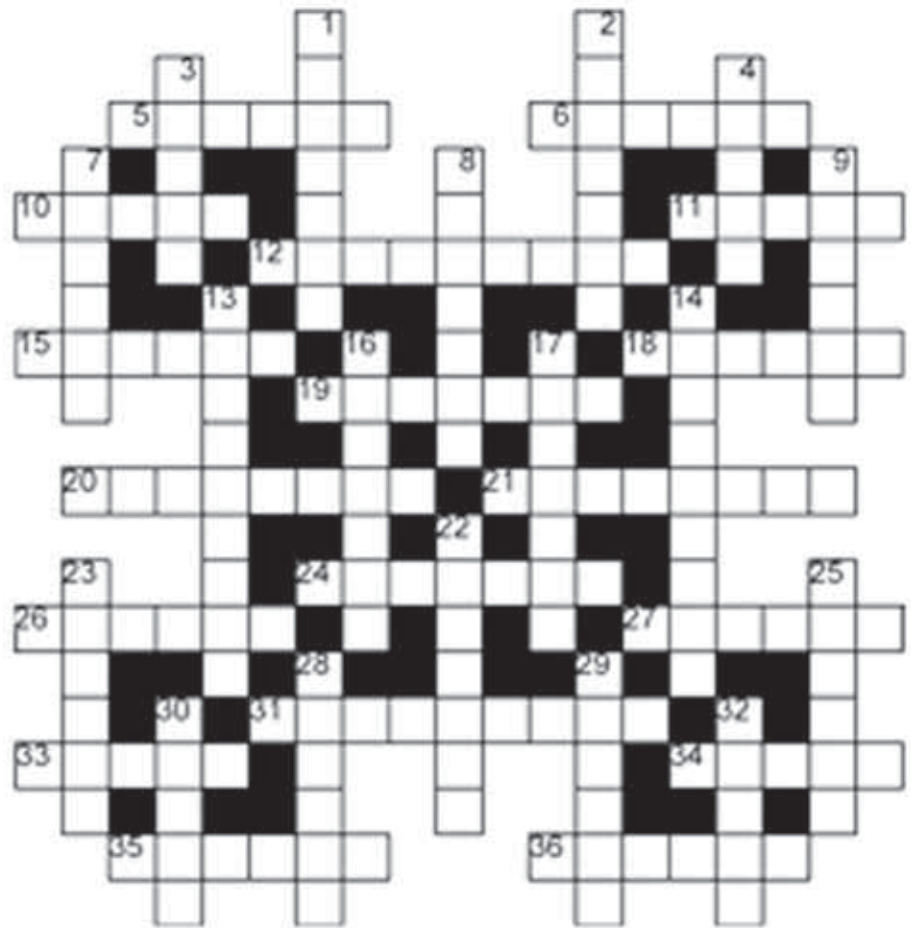
Кьырал жумушланы порталында эсепге туюшмеген гражданла выписканы фондну жер-жерли бёлюмлеринде алаллыкьдыла.

КУЛЬЧАЛАНЫ Зульфия.

СЁЗБЕР

ЭНИНЕ: 5. Исси отха аны бла узаладыла. 6. Кёгет терек. 10. Сыйлы китап. 11. Чабакь. 12. Бугьунуу. 15. Суу кьуйгьан адыр. 18. Аны бла юй башланы жапхандыла. 19. Малчыла. 20. Огьары Малкьарда суу. 21. Онглау. 24. Ол дуняны кьутхарлыкьды дейдиле. 26. Кьарачайда бир элли. 27. Кьолан тау. 31. Тюелени жолда бирлешиулер. 33. Аны бла жер кьазгьандыла. 34. Сылтау. 35. Махтау сёз. 36. Ол дуня.

ЁРЕСИНЕ: 1. Миксерни жумушу. 2. Эркинлик. 3. Тиллери, кёз кьарамлары бла бирлешген адамла бир жерде кьурайдыла аны. 4. Эрттеги аскерчини саууту. 7. Кечеге кёкню ол жасайды. 8. Токга кьараучу. 9. Нарт. 13. Шахар тийресинде элли адамы. 14. Ала кече кёз кьысмайдыла. 16. Эришиу. 17. Ётюрюк зат. 22. Бахсан ауузунда эрттеги элли. 23. Сютню башы. 25. Баш кийим. 28. Таякьда белги ыз. 29. Гьржын этгенде керек зат. 30. Суу алгьан сауут. 32. Ол дуняда жарарыкь иш.

ГАЗЕТНИ 117-чи НОМЕРИНДЕ
БАСМАЛАННАН СЁЗБЕРНИ ЖУУАПЛАРЫ:

Энине: 3. Холам. 8. Кьарышлыкь. 9. Кьарындаш. 10. Салкьынлыкь. 14. Эмина. 17. Жаллы. 19. Сапыран. 21. Байлау. 22. Кьакьгыч. 23. Лакьлы. 24. Танкы. 25. Кьадама. 28. Лампас. 30. Эмирлик. 31. Ачлыкь. 32. Манты. 35. Мыстындау. 38. Бузчачар. 39. Сагьышлыкь. 40. Кийиз.

Ёресине: 1. Кьоркьакь. 2. Кьалкьан. 4. Байтамал. 5. Олтан. 6. Артыкь. 7. Кьанлыкь. 11. Ырбын. 12. Оноулашыу. 13. Санкьылчакь. 15. Сайлама. 16. Кьаназир. 18. Салам. 20. Сынау. 26. Апчылукукь. 27. Аракьы. 29. Мытырлыкь. 33. Дыфчы. 34. Саугьа. 36. Тирлик. 37. Настик.

Саугъалау

Даражалы дипломгъа тийишли кёргендиле

Чегем районну А.А.Хацуков атлы Ара район больницысыны акушер-гинекологу Зарема Балкизова «Первые лица» премияны дипломуна тийишли болганды. Аны юсюнден КъМР-ни Саулукъ сакълау министрствосуну пресс-службасы билдиргенди.

Перинатал медицинада берилген «Первые лица» деген IX Битеуроссей премияны саугъалау 4 октябрьде Москвада ётгенди. КъМР-ни Саулукъ сакълау министрствосуну Сабийни саулугъунда зара-

ны болганын тохташдыруу жаны бла штатда болмагъан специалисти, врач-гинеколог эм ультразвук диагностикадан врач Зарема Балкизова, ачыкъ интернет къол кётюрююно эсеплерине кёре «Первые лица» премияны биринчи даражалы дипломуна тийишли болганды.

Зарема Балкизова ауурлукълары болгъан тиширыулагъа УЗИ-диагностиканы бардырады. Сюйген устагыгына бериллип 26 жыл ишлейди. КъМР-ни Правитель-

ствосуну Сыйлы грамотасы бла саугъаланганды.

Сагъынылгъан премия бюгонлюкде Россейде перинатал медицинаны айныуна юлюш къошхан специалистлени къыйыналарына багъа бериуде жангыз саугъады. Ол биринчи кере 2013 жылда къуралып, бардырылганды. Бу жумушха дайым да РФ-ни Саулукъ сакълау министрствосу болушлукъ этгенлей турады.

КЪАСЫМЛАНЫ Аминат.

Билим

Кёп болмай Къабарты-Малкъар къырал аграр университетге быйыл кирген жаш адамланы студентге алыугъа жоралангъан байрам ётгенди. Ол «Здравствуй, Аграрный!» деген чакъыруу бла ётгенди.

Байрамны университетни юретиу, социал иш эм жаш тёлю политика жаны бла проректору Ауес Кумыков ачханды. Ол вузну сайлап келген къызлагъа бла жашлагъа

ахырына дери жетдире турурларын тежегенди.

Ызы бла биринчи курсха келгенлеге «студент» деген сыйлы атха тийишли болур ючюн конкурслада бла тюр-

белгилеген ызларындан таймай, башлагъан жумушларын

лю-тюрлю эришиуледе акъылларын бла чёрчекликле-

Чёрчекликлери, эслиликлери да ачыкълангандыла

рин кёргюзтюрге тюшгенди. Вузну студентлери адамны фахмусун ачыкълагъанына себеплик этген тюрлю-тюрлю оюнланы кёргюзтгендиле. Онбеш къауумда 90 адам бар эдиле. Ала 3 сагъатны ичинде, кеслерини билимлерин, эслиликлерин кёргюзте, эришгендиле.

Университетни пресс-службасындан билдиргенлерине кёре, анда хорлагъанла Нальчикде бардырылуучу тюрлю-тюрлю жаш тёлю оюлагъа къатышыргъа эркинлик берген сертификатла къоллу болгандыла.

ТАППАСХАНЛАНЫ Аминат.

Учредительле: Къабарты-Малкъар Республиканы Парламенти бла Правительствосу

Баш редактор
КЪОНАКЪЛАНЫ ХАСАН

РЕДКОЛЛЕГИЯ:

ТЕКУЛАНЫ Хауа
(баш редакторну орунбасары),
ЖАНГУРАЗЛАНЫ Нажабат
(баш редакторну орунбасары),
ТОКЪЛУЛАНЫ Борис
(жууаплы секретарь),
МУСУКАЛАНЫ Сакинат,
ТИКАЛАНЫ Фатима,
ТРАМЛАНЫ Зухура,
УЛБАШЛАНЫ Мурат.

ТЕЛЕФОНЛА:

Редакторну приёмный - 42-63-01. Баш редакторну орунбасарлары - 42-38-21, 40-04-82. Жууаплы секретарь - 40-03-24.
Секретариат - 40-93-62. Корректорла - 42-63-52.

Газет Басманы эм асламлы информацияны эркинликлерин къоруулау жаны бла Къабарты-Малкъар регион инспекцияда 2016 жылда 19 декабрьде регистрация этилгенди.

Регистрация номер — ПИ № ТУ07-00118. Индекс - П 5893

Газетни басмагъа «КъМР-Медиа» ГКУ-ну компьютер службасы хазыр этгенди.

Газет «Издательство «Южный регион» ООО-ну типографиясында басмаланганды. Ставрополь край, Ессентуки ш., Никольский орам, 5а

Номерге графикге кёре 19.00 сагъатда къол салынады. 20.00 сагъатда къол салыннганды.

ГАЗЕТНИ НОМЕРИН ЧЫГЪАРГЪАНЛА:

Мокъаланы Зухура- дежурный редактор, Кучукланы Сафият, Кетенчиланы Зульфия - жууаплы секретарьны орунбасарлары; Бийчеккуланы Жаннет (1, 2-чи бетле), Ахматланы Люаза (3, 9-чу бетле), Зезаланы Лида (10, 11-чи бетле), Геляланы Валя (4, 12-чи бетле) - корректорла.

Тиражы 1451 экз. Заказ № 2047
Багъасы эркинди.

РЕДАКЦИЯНЫ ЭМ
ИЗДАТЕЛЬНИ АДРЕСИ:

360000, Нальчик шахар,
Ленин атлы проспект, 5

электронный почтасы:
elbor_50@mail.ru